

ДО ПИТАННЯ ПРО НЕТИКЕТ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО В КОНТЕКСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

С. В. ЦИМБАЛ, доктор психологічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: tsymbal_s.v@nubip.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-0652-369X>

Н. С. СКРИПНИК, кандидат педагогічних наук, доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
E-mail: skrypnynks@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8208-3019>

Анотація. У статті висвітлено доцільність вивчення та встановлення правил нетикету у навчальному процесі з іноземної мови у закладах вищої освіти. Проаналізовано підходи вчених до культури спілкування учасників освітнього процесу, розуміння поняття «нетикет», застосування месенджерів у закладах вищої освіти і щодо викладання іноземної мови. Зазначено збільшення частини онлайн-спілкування викладачів і студентів через цифровізацію освіти, а також перехід до змішаного або дистанційного формату навчання через пандемію та карантинні обмеження. Метою статті є узагальнення накопиченого досвіду впровадження нетикету та використання месенджерів в контексті викладання іноземної мови у закладах вищої освіти України. Проаналізовано результати опитування викладачів іноземних мов щодо використання месенджерів в освітньому процесі. Виявлено, що використання месенджерів в освітньому процесі є доволі розповсюдженим у практиці викладання іноземних мов як щодо організації освітнього простору, так і в якості навчального інструменту. Попри популярність, зручність та певні переваги використання месенджерів, виявлено негативні ситуації, які можна вважати порушеннями правил нетикету. Причиною порушень студентів може бути нестача у них знань щодо правил нетикету, недостатній рівень розвитку цифрових компетенцій та практики онлайн-спілкування в освітньому просторі. Запровадження правил нетикету на початку курсу іноземної мови може допомогти викладачам запобігати порушенням з боку методики організації освітнього процесу. Зазначено, що теми, пов'язані з нетикетом, у курсі іноземної мови у вітчизняних закладах вищої освіти на сучасному етапі у достатньому обсязі не вивчаються. Вивчення і запровадження правил нетикету на заняттях з іноземної мови розкрито як один із шляхів розвитку цифрової компетентності майбутніх фахівців із використанням сучасного автентичного мовного матеріалу.

Ключові слова: нетикет, месенджер, впорядкування освітнього простору, іноземна мова, студенти.

Актуальність. Разом із стрімким розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій, «розумними» мобільними телефонами та розширенням доступу до мережі Інтернет у нашій країні все більше спілкування відбувається онлайн. Сфера вищої освіти не є виключенням. А перехід до змішаного або дистанційного формату навчання через пандемію та карантинні обмеження суттєво посилив тенденцію збільшення онлайн-спілкування викладачів і студентів за допомогою електронної пошти, сервісів віртуальних зустрічей, онлайн-форумів, чатів тощо. Зокрема, зростає популярність мобільних додатків для миттєвої передачі даних, так званих месенджерів, що дозволяють майже миттєво передавати одному абоненту або групі повідомлення різних

типів. Використання месенджерів та інших засобів онлайн-спілкування в освітньому процесі є доволі розповсюдженим у практиці викладання іноземних мов як щодо організації освітнього простору, так і в якості навчального інструменту. Водночас, із збільшенням частки такого спілкування актуальності набуває впровадження нетикету в освітній процес сучасного закладу вищої освіти в цілому та у практику вивчення іноземних мов зокрема.

Аналіз останніх досліджень та публікацій засвідчив, що питання спілкування та взаємодії викладачів і студентів давно привертає увагу освітян. Так, науковці розглядали особливості культури спілкування студентів закладів вищої освіти (Е. Галицька, Н. Донкоглова), спілкування викладача та студента як основу гуманізації навчання

(О. Войтович), їх взаємодію в процесі навчання (К. Багрич), психолого-педагогічні проблеми спілкування викладача та студента (Л. Гнатик, М. Баран, І. Васюкович), спілкування як фактор взаємодії викладача і студента (А. Крижанівська, В. Скрипко, І. Дяків) тощо.

Розширення спілкування учасників освітнього процесу за рахунок онлайн-комунікації зумовило необхідність вироблення певних правил поведінки в Інтернеті, які зараз називають «нетикет», або мережевий етикет (від англ. net – «мережа» та етикет) і є предметом наукових досліджень освітян з усього світу. Так, вивчалися особливості мовного нетикету (С. Бирик), його особливості у взаємодії учасників освітнього процесу у соціальних мережах (Т. Махиня), розглядали знання нетикету як складову цифрової компетентності (В. Бабаєв, Г. Стадник, Т. Момот), етикет віртуального навчання (S. El Tarhouny, A. Hassouna, M. Khalifa, T. Mansour), ставлення студентів до практичного використання нетикету (Y. M. Aroui, D. A. Hamaidi), нетикет як частину навчального плану (A. Mintu-Wimsatt, C. Kernek, H. Lozada).

Також слід відзначити низку закордонних науковців, чиї дослідження було присвячено вивченню різних аспектів застосування месенджерів в освітньому процесі (A. Bere, D. Bouhnik, M. Deshen, K. Hew, C. H. Lin, L. Luo, P. Rambe, Z. Sun, Y. Tang, M. Wu, J. Zhou) та праці вітчизняних вчених, в яких проаналізовано можливості програм-месенджерів у дистанційному навчанні іноземної мови (О. Бєляєва, І. Вяхк, Л. Прийма, Н. Танько, Н. Шерстюк та ін.), розглянуто використання додатку Telegram у процесі навчання англійської мови у ВНЗ (Д. Бодненко, С. Бойко, І. Місюк, О. Нікуліна, Л. Перевертень, А. Тютюкіна, І. Шевченко).

У викладанні іноземної мови наразі спостерігаються тенденції вивчення сучасної, «живої» мови, коли отримані знання можна використати у різних сферах реального сьогодення, тому методика викладання іноземної мови прагне використання як сучасного мовного матеріалу, так і новітніх навчальних інструментів та пов'язаних з цим питань впорядкування навчального простору. Вважаємо, що впровадження нетикету в освітній процес в контексті навчання іноземної мови було б корисним для викладачів іноземних мов.

Високо цінуючи вклад науковців у розробку вищезазначених питань, вважаємо за необхідне узагальнити накопичений досвід впровадження нетикету та використання месенджерів в контексті викладання іноземної мови у закладах вищої освіти України, що сприятиме його подальшому творчому використанню у навчальному процесі, що і є

метою нашої публікації.

Під час роботи над публікацією використовувалися такі **методи** дослідження як опитування, метод аналізу та синтезу науково-методичної літератури та результатів опитування для розуміння сутності проблеми. Було опрацьовано достатню кількість матеріалів для розуміння теми дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Сучасне життя складно уявити без онлайн-комунікації – електронних засобів зв'язку, електронної пошти, різноманітних соціальних мереж, електронних ЗМІ, онлайн-спільнот, форумів і чатів. Саме на позначення особливостей правил поведінки під час електронної комунікації у 80-х рр. ХХ ст. з'явився термін *нетикет*, або *мережевий етикет*. Наразі нетикет розуміють як набір правил поведінки, спілкування, традиції і культура, яких дотримується більшість в електронному середовищі [10, с. 1], філософію ефективного Інтернет-спілкування [9, с. 211], спосіб визначення професіоналізму через мережеве спілкування [3, с. 265], не просто зведення правил усного та писемного спілкування в Інтернеті, але й систему, що орієнтує користувачів мережі на дотримання принципів культури мови незалежно від того, віртуальна вона чи реальна» [7, с. 128].

Єдиного документу, що містить усі правила нетикету і є стандартом для усіх, немає, проте існують найбільш поширені правила, які повинен знати кожен учасник онлайн-комунікації. Наведемо основні [8, с. 4-8]:

1. Пам'ятайте, що ви спілкуєтесь з людиною. Не дозволяйте собі того, чого б не зробили у звичайному спілкуванні.
2. Дотримуйтеся тих самих стандартів поведінки, що і в реальному житті.
3. Пам'ятайте, що ви знаходитесь у кіберпросторі. Так, спілкуючись в чаті або ж форумі, пам'ятайте, що манери спілкування в різних співтовариствах різні.
4. Поважайте час і можливості інших. Якщо ви даєте посилання на великий файл, не забувайте вказувати його розмір. Не слід очікувати миттєвої реакції на повідомлення.
5. Зберігайте свій імідж. Ваша репутація в Інтернеті не менш важлива, ніж у реальному житті. Публікуючи якусь інформацію, перевірте її достовірність, пишіть грамотно.
6. Допмагайте іншим там, де ви це можете зробити.
7. Не створюйте конфлікти та не допускайте їх.
8. Поважайте право на приватне листування. Не поширюйте в Мережі інформацію про себе та інших людей – реальні імена, адреси, телефони, фотографії.

9. Пам'ятайте про авторське право. Представляти скопійовану з Інтернету інформацію, як авторську, не просто нечесно, але й незаконно.

10. Пам'ятайте про безпеку. Намагайтесь без зайвої потреби не викладати на сторінках Мережі приватну інформацію, щоб не стати жертвою он-лайн злочинців.

Під порушенням нетикету, які найчастіше виникають в мережі Інтернет, розуміють образи та перехід на особистості, відступ від теми, який робиться зловмисно (офтопик), рекламу, саморекламу у невідповідних місцях, а також наклеп або іншу зловмисну дезінформацію, чи плагіат [8, с. 8].

Запровадження та виховання культури спілкування та взаємодії учасників освітнього процесу є необхідним і природним у роботі будь-якого закладу освіти. Збільшення частини онлайн-спілкування та взаємодії у закладах вищої освіти завдяки цифровізації освіти, а також перехід до змішаного або дистанційного формату навчання через пандемію та карантинні обмеження спричиняє необхідність запровадження нетикету в освітньому процесі.

Як доречно зазначають науковці (Т. Махія, А. Тищенко та інші), правила нетикету необхідно фіксувати, наприклад, у групі, на сторінці у мережі або іншому ресурсі закладу. Ми підтримуємо таку думку, адже встановлення правил поведінки, надання чітких інструкцій є зоною відповідальності викладача і частиною впорядкування освітнього простору (classroom management).

У закордонних закладах вищої освіти поширеною є практика формування та розміщення правила нетикету на сайті. Наприклад, на сайті американського університету Потомак (University of the Potomac) їх подано у розділі «Академічні поради» [5]. Інформація містить 14 загальних правил (бути обережним з тоном; бути точними та фактичними; спочатку шукати, а потім запитувати; не використовувати вільно сарказм; бути такими ж ввічливими, як і в особистому спілкуванні; використовувати належну граматику та пунктуацію; дотримуватися теми; пам'ятати, що в Інтернеті немає нічого приватного; робити чіткі та короткі зауваження; поважати конфіденційність людей; використовувати належні звання своїх професорів; поважати думку інших; не зловживати чат – боксом; здавайте завдання уважно) та розширене пояснення до кожного з них.

У британському University College London на сайті, у розділі «Онлайн-викладання, керівництво, поради та платформи», такі правила подано більш розширено і представлено керівництво для персоналу та

студентів щодо того, як практикувати хорошу поведінку в Інтернеті, щоб зберегти доброзичливу та шанобливу спільноту університету [4]. Він містить окремі розділи для співробітників і студентів, де є інформація щодо належної онлайн-поведінки взагалі, щодо поведінки у письмових онлайн-обговореннях та щодо поведінки у інтерактивних заняттях, що проводяться наживо.

Фіксація правил нетикету у вітчизняних закладах вищої освіти поки що не є поширеною практикою, проте і досвіду організації і впорядкування освітнього процесу у віртуальному просторі набагато менше. Нещодавній перехід до змішаного або дистанційного формату навчання був вимушеним через пандемію та карантинні обмеження і значною мірою збільшив використання засобів онлайн-спілкування викладачів і студентів. Сьогодні освітній процес відбувається здебільшого у звичайному оффлайн форматі, але епідеміологічна ситуація в країні може зумовити повернення до змішаного або дистанційного формату в будь-який момент. До того ж, наразі багато освітян, викладачі іноземних мов зокрема, продовжують використовувати онлайн-засоби та інструменти, що показали свою ефективність під час змішаного чи дистанційного навчання.

Одним з таких засобів для викладачів іноземних мов, на нашу думку, є мобільні додатки для миттєвої передачі даних, або месенджери. За нашим припущенням, у практиці викладання іноземних мов у закладах вищої освіти використання месенджерів є поширеним, вони використовуються як засіб організації та впорядкування навчального простору і як навчальний інструмент.

З метою перевірки нашого припущення, було проведено опитування викладачів іноземних мов, в якому взяли участь 72 викладача з 13 закладів вищої освіти України (ДДТУ, Дипломатична академія України, ДНУ імені Василя Стуса, КНУ імені Т. Г. Шевченка, ІНАНГУ, НАУ імені М. Є. Жуковського «ХАІ», НТУ «ХПІ», НУ «Запорізька політехніка», НУБіП України, ХНАДУ, ХНУБА, ХНУВС, ХНУМГ імені О. М. Бекетова).

Було виявлено, що усі опитані (100%) користуються месенджерами в освітньому процесі при спілкуванні зі студентами. Найбільш популярними серед викладачів виявилися додатки Viber та Telegram. При опитуванні була можливість обрати декілька варіантів, якщо вони використовуються. Зазначимо, що більшість викладачів в освітній діяльності послуговуються кількома месенджерами.

Варто зазначити той факт, що 36,1%

опитаних викладачів використовують менеджер саме для вирішення організаційних питань, а більшість (63,9%) – для вирішення організаційних питань і виконання навчальних завдань. Цікаво, що месенджер сам по собі 13,9 % використовують в якості такого навчального інструменту, де спілкування йде переважно іноземною мовою.

Попри популярність, зручність та певні переваги використання месенджерів в освітньому процесі ЗВО в контексті викладання іноземних мов, існують також і недоліки. Так, більшість опитаних викладачів (84,7 %) стикались з негативними ситуаціями у практиці застосування месенджерів у спілкуванні зі студентами. Наведемо приклади ситуацій, з якими викладачі зустрічаються найчастіше:

- студенти пишуть у неробочий час та вихідні дні (68 %);
- незрозумілий нік студента (61,1 %);
- виносять у загальний чат те, що слід обговорювати в особистих повідомленнях (41,7%).

Також викладачі зазначали інші ситуації, які вони вважають негативними: коли студенти надсилають голосові повідомлення (30,6%); зловживають стікерами, емодзі, картинками тощо (22,2 %); вживають некоректну лексику (сленг, нецензурні вирази) (11,1 %); розбивають одне змістове повідомлення на кілька коротких (6,9 %); засмічують чат (6,9 %).

Проаналізувавши зазначені негативні ситуації, бачимо, що їх можна вважати порушеннями правил нетикету. Причиною порушень студентів може бути нестача у них знань щодо правил нетикету, недостатній рівень розвитку цифрових компетенцій та практики онлайн-спілкування в освітньому просторі. Схожої думки дотримуються й сучасні науковці. Так, у результаті дослідження ставлення студентів до практичного використання нетикету, Y. M. Aroui та D. A. Hamaidi дійшли висновку, що студенти недостатньо знайомі з правилами нетикету і для закладів вищої освіти важливо включити мережевий етикет у свої навчальні програми [1, с. 95]. Також існує думка, що сфера «цифрових» навичок та компетенцій в Україні розвивається повільно та окремо від академічної освіти [6, с. 8]. Це підтверджує потребу запровадження правил нетикету в освітньому просторі ЗВО та в контексті курсу іноземної мови зокрема.

Можливість та необхідність встановлення і фіксації правил нетикету в межах окремої дисципліни вже розглядалися закордонними науковцями та методистами. Так, щоб уникнути будь-якої неприємної ситуації, настійно рекомендується, щоб викладачі включали до свого навчального плану огляд із детальною інформацією про очікування щодо нетикету, конкретно вказуючи правила та наслідки [3, с. 266]. Центр

ефективного викладання і навчання університету Cal State LA [2] також рекомендує розробити кодекс нетикету для власного курсу та надає посилання на вдалі приклади. Такий кодекс може містити рекомендації щодо доречного використання мови, граматики, пунктуації, текстових шрифтів та кольорів; поваги до інших, їх часу, трафіку тощо; використання сарказму, гумору та/або розміщення жартів; питань конфіденційності та обміну інформацією поза класом та інше.

Водночас, розробка та встановлення таких правил або кодексу не є розповсюдженим серед викладачів іноземної мови. Так, на запитання «Чи встановлюєте ви правила спілкування зі студентами у групі месенджера?» тільки 20,8 % опитаних відповіли позитивно, а 65,3 % викладачів встановлюють їх тільки після виникнення порушень. Запровадження правил нетикету на початку курсу іноземної мови може допомогти викладачам запобігати порушенням з боку методики організації освітнього процесу у його онлайн-складовій.

Варто також зауважити, що теми, пов'язані з нетикетом, у курсі іноземної мови у вітчизняних закладах вищої освіти на сучасному етапі не вивчаються у достатньому обсязі. Це підтвердили результати опитування, в якому на питання «Вивчаються чи актуалізуються у вашому курсі з іноземної мови теми, пов'язані з нетикетом?» 31,9 % викладачів відповіли негативно, а 55,5 % зазначили, що такі теми вивчаються, але недостатньо. Вважаємо доцільним запровадити вивчення зі студентами існуючих правил і кодексів нетикету закордонних закладів вищої освіти на заняттях з іноземної мови з метою розвитку цифрової компетентності майбутніх фахівців, розуміння важливості нетикету в освітньому просторі із використанням сучасного автентичного мовного матеріалу.

Висновки і перспективи. Таким чином, вивчення правил нетикету в курсі іноземної мови розглядаємо як один із шляхів розвитку цифрової компетентності студентів на основі сучасного мовного матеріалу. Розробка і встановлення правил нетикету для запобігання його порушень є доцільним з точки зору методики організації освітнього процесу з іноземних мов з урахуванням збільшення його онлайн-частини у сучасних умовах. Подальшого дослідження потребують питання вивчення й встановлення загальних правил нетикету закладу вищої освіти та їх уточнення для різних дисциплін і засобів онлайн-спілкування в освітньому процесі (системи управління навчанням, сервіси віртуальних зустрічей, форуми, соціальні мережі тощо, сайт або інший ресурс закладу освіти). Перспективним напрямом дослідження є також

розробка методичних матеріалів щодо нетикету в освітньому просторі і майбутньої

професійної діяльності в контексті навчання іноземних мов.

Список використаних джерел

1. Arouri Y. M., Hamaidi D. A. Undergraduate Students' Perspectives of the Extent of Practicing Netiquettes in a Jordanian Southern University. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET)*. 2017, Vol. 12, No. 3. P.84-97. <https://doi.org/10.3991/ijet.v12i03.6424>

2. Establishing Your Course Netiquette. URL: <https://www.calstatela.edu/cetl/netiquette-examples>

3. Mintu-Wimsatt A., Kernek C., Lozada H. Netiquette: Make it Part of Your Syllabus. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*. 2010. Vol. 6, No. 1. P. 264-267.

4. Netiquette: good online behaviour at UCL URL:<https://www.ucl.ac.uk/teaching-learning/education-planning-2020-21/online-teaching-guidance-tips-and-platforms/netiquette-good-online#Student%20guidance>

5. Online Etiquette: 14 Netiquette Rules Online Students Should Know [Електронний ресурс] URL: <https://potomac.edu/netiquette-rules-online-students/>

6. Бабаєв В. М., Стадник Г. В., Момот Т. В. Цифрова трансформація в сфері вищої освіти в умовах глобалізації. *Комунальне господарство міст*. 2019. Вип. 148, том 2. С. 2-9.

7. Бибик С. Нетикет, або мережевий етикет. *Культура слова*. 2015. Вип. 82. С. 125-128.

8. Культура віртуального спілкування: методичні поради / Упр. культури, національностей та релігій Хмельниц. Облдержадмін.; ХОУНБ ім. М. Островського. Хмельницький, 2014. 28 с.

9. Махія Т. А. Особливості взаємодії учасників освітнього процесу у соціальних мережах: переваги та недоліки. *Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи*: збірник статей Шостої міжнародної науково-методичної конференції. Київ: Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2018. С. 211 – 219.

10. Тищенко А. А. Нетикет – тренд сучасного бібліотекаря-нетизянина. *Соціальні медіа для бібліотек: середовище, ресурс, сервіс*: матеріали круглого столу, Харків, 31 жовтня 2017 року / редкол.: І. В. Киричок, Т. Б. Павленко, Н. Д. Гаєва; Харківський національний медичний університет. Харків: ХНМУ, 2017. С. 85-89.

References

1. Arouri, Y. M., Hamaidi, D. A. (2017). Undergraduate Students' Perspectives of the Extent of Practicing Netiquettes in a Jordanian

Southern University. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET)*. Vol. 12, No. 3. P.84-97. <https://doi.org/10.3991/ijet.v12i03.6424>

2. Establishing Your Course Netiquette. URL: <https://www.calstatela.edu/cetl/netiquette-examples>

3. Mintu-Wimsatt, A., Kernek, C., Lozada, H. (2010). Netiquette: Make it Part of Your Syllabus. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*. 2010. Vol. 6, No. 1. P. 264-267.

4. Netiquette: good online behaviour at UCL. URL: <https://www.ucl.ac.uk/teaching-learning/education-planning-2020-21/online-teaching-guidance-tips-and-platforms/netiquette-good-online#Student%20guidance>

5. Online Etiquette: 14 Netiquette Rules Online Students Should Know. URL: <https://potomac.edu/netiquette-rules-online-students/>

6. Babaiev V. M., Stadnyk H. V., Momot T. V. (2019). Tsyfrova transformatsiia v sferi vyshchoi osvity v umovakh hlobalizatsii [Digital transformation in higher education in the context of globalization]. *Komunalne hospodarstvo mist*. Vol.148, Part 2, 2-9. [in Ukrainian]

7. Bybyk, S. (2015). Netyket, abo merezhevyi etyket [Netiquette, or network etiquette] . *Kultura slova*. Vol. 82, 125-128. [in Ukrainian]

8. Kultura virtualnoho spilkuvannia: metodychni porady (2014). [The culture of virtual communication: guidelines] / Upr. kultury, natsionalnostei ta relihii Khmelnyts. Oblderzhadmin.; KhOUNB im. M. Ostrovskoho. Khmelnytskyi. [in Ukrainian]

9. Makhynia, T. A. (2018). Osoblyvosti vzaiemodii uchastnykiv osvitnoho protsesu u sotsialnykh merezhakh: perevahy ta nedoliky. [Features of interaction of participants of educational process in social networks: advantages and disadvantages]. *Praktychna mediahramotnist: mizhnarodnyi dosvid ta ukrainski perspektyvy: zbirnyk statei Shostoi mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii*. Kyiv: Tsentr Vilnoi Presy, Akademiia ukrainskoi presy. 211-219. [in Ukrainian]

10. Tishchenko, A. A. (2017). Netyket – trend suchasnoho bibliotekaria-netyzianyna. [Netiquette is a trend of the modern Netiquette librarian]. *Sotsialni media dla bibliotek: seredovyshe, resurs, servis: materialy kruhloho stolu*, Kharkiv, 31 zhovtnia 2017 roku / redkol.: I. V. Kyrychok, T. B. Pavlenko, N. D. Haieva; Kharkivskyi natsionalnyi medychnyi universytet. Kharkiv: KhNMU. 85-89. [in Ukrainian]

**TO THE ISSUE OF NETIQUETTE IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS OF INSTITUTION
OF HIGHER EDUCATION IN THE CONTEXT OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING**

S. V. Tsymbal, N. S. Skrypnyk

Introduction. *The development of information technologies, the need to move to blended or distance learning and digitalization of education have caused considerable increasing of online communication and interaction between students and teachers of higher education institutions recently. The introduction of netiquette in the educational process of a modern higher education institution in general and in the practice of learning foreign languages in particular becomes more and more relevant. Many educators, including foreign language teachers, continue to use online tools of communication that have proven to be effective in blended or distance learning format. One of such tools for foreign language teachers is found to be mobile applications for instant messaging, or messengers.*

The purpose of the paper is to summarize the experience gained in the introduction of netiquette and the use of messengers in the context of teaching foreign languages in higher education institutions of Ukraine. Learning the netiquette and its introduction into educational process in this context is considered as one of the ways to avoid violations and use modern materials when teaching foreign languages. The following research methods as a survey, method of analysis and synthesis of scientific and methodological literature and survey results are used.

Results. *The approaches of scientists to the culture of communication of participants in the educational process, interpreting the concept of "netiquette", the use of messengers in higher education and teaching of foreign languages in particular are covered. The results of the survey dedicated to the use of messengers in the educational process in which seventy two foreign language teachers from thirteen institutions of higher education of Ukraine took part are analyzed. Using messengers in the educational process was found to be quite common in the practice of teaching foreign languages both in terms of classroom management and as a learning tool. Despite the popularity, convenience and certain advantages of using messengers, there are some negative situations that can be considered as violations of netiquette. The reasons for students' violations may be lack of knowledge about netiquette rules, insufficient level of development of digital competence and practice of online communication in the educational environment. The introduction of netiquette guidelines at the beginning of a foreign language course can help teachers prevent violations. However, topics related to netiquette in the foreign language course in domestic higher education institutions are not sufficiently studied.*

Originality. *The scientific originality of the research results is based on the fact that learning and introduction of netiquette has not been considered in the context of teaching foreign language yet. Despite netiquette is a part of digital competence, it has not received sufficient coverage in methodology of teaching foreign languages.*

Conclusion. *The research has shown that the study of netiquette rules in a foreign language course can contribute to development of students' digital competence on the basis of modern language material. The development and establishment of netiquette guidelines to prevent its violations is appropriate in terms of methods of organizing the educational process in foreign languages, taking into account the increase of its online part in modern conditions.*

Keywords: *netiquette, messenger, classroom management, foreign language, students.*